

ISSN
2547-989X

Sinop Üniversitesi
Sosyal Bilimler Dergisi

Araştırma Makalesi

Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9 (1), 195-221

Geliş Tarihi:21.01.2025 Kabul Tarihi:27.03.2025

Yayın: 2025 Yayın Tarihi:31.05.2025

<https://doi.org/10.30561/sinopusd.1624171>

<https://dergipark.org.tr/sinopusd>

YAHUDİ ASILLI AMERİKALI BİR BÜYÜKELÇİ’NİN 2. DÜNYA SAVAŞI DÖNEMİNDE TÜRKİYE’DEKİ FAALİYETLERİ: LAURENCE ADOLPH STEINHARDT

Hakan GÜNGÖR*

Özet

19. yüzyılın ilk yarısında ticari, siyasi, misyonerlik alanlarında başlayan Türk-Amerikan ilişkileri zamanla gelişmiş, II. Dünya Savaşı esnasında önemli bir ivme kazanmış, Lauren-ce Adolph Steinhardt’ın Türkiye’ye Büyükelçi olarak atanmasından sonra ise zirveye ulaşmıştır. Büyükelçi Steinhardt’ı Türk-Amerikan tarihi açısından önemli kılan unsurların başında 2. Dünya Savaşı yıllarında ABD’nin Türkiye Büyükelçisi olarak görev yapmış olması gelmektedir. Savaşın patlak verdiği 1939’da Moskova’da Büyükelçilik vazifesini yapmasına rağmen Almanların Sovyet işgalinden sonra Türkiye’ye atanmış ve savaşın son aylarına kadar bölgenin diplomatik ilişkilerini buradan yürütmüştür. Ekonomist, avukat ve üst düzey diplomat olarak görev yapan Steinhardt, Türkiye’nin yanı sıra İsveç Birinci Bakanı, Peru Büyükelçisi, Sovyetler Birliği Büyükelçisi, Çekoslovakya Büyükelçisi ve Kanada Büyükelçisi olmak üzer beş ülkenin de büyükelçilik görevlerinde bulundu. 28 Mart 1950’de ABD’nin Kanada Büyükelçisi olarak görev yaptığı sırada uçağının düşmesi sonucu hayatını kaybeden Steinhardt, görev başında öldürülen ilk Birleşik Devletler Büyükelçisi oldu. Bu çalışma, Büyükelçi Steinhardt’ın ve Başkan Franklin D. Roosevelt’in kişisel arşivleri ve diğer çeşitli arşivlerden istifade edilerek hazırlanmıştır. Çalışma, Türk-Amerikan ilişkilerinin gelişmesine önemli bir boyut kazandıran Steinhardt’ın 2. Dünya Savaşı döneminde oynamış olduğu rolü etraflıca ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Steinhardt, Türkiye, ABD, Yahudi, Krom.

The Activities of an American Jewish Ambassador in Turkey During World War II: Laurence Adolph Steinhardt

Abstract

* Doç. Dr., Ordu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,
hakangungor490@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8282-5481>
This work is licensed under a Creative Commons BY-NC-SA 2.0

In the first half of the 19th century, Turkish-American relations, which began in the areas of trade, politics and missionary work, continued to develop over time, gaining significant momentum during the Second World War and reaching their peak after the appointment of Lau-ren Adolph Steinhardt as ambassador to Turkey. Ambassador Steinhardt's efforts and activities in Turkey during World War II made him an important figure in Turkish-American history. He was serving as ambassador in Moscow in 1939 when the war broke out. After the German invasion of the Soviet Union, he was posted to Turkey and managed the region's diplomatic relations from Ankara until the final months of the war. Steinhardt, an economist, lawyer and high-ranking diplomat in the US State Department, served as ambassador to six other countries. Countries he served were First Minister of Sweden, Ambassador to Peru, Ambassador to the Soviet Union, Ambassador to Turkey, Ambassador to Czechoslovakia and Ambassador to Canada. Steinhardt, who died in the plane crash while serving as the US Ambassador to Canada on March 28, 1950, became the first United States Ambassador to die on duty. In this study, we extensively make use of the personal archives of Ambassador Steinhardt and President Franklin D. Roosevelt, as well as various other archives both in the USA and Turkey. The aim of this study is to reveal Steinhardt's role in the development of Turkish-American relations during World War II.

Keywords: Steinhardt, Turkey, United States, Jews, Chromium

Giriş

Osmanlı İmparatorluğu ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ilişkiler 1830 yılından itibaren başlamasına rağmen 1. Dünya Savaşı yıllarına kadar bu ilişki önemli bir düzeye ulaşmamıştı. Amerikalılar, Osmanlı topraklarında ilk başlarda ticari ve misyonerlik sahalarında faaliyetler yürütmekteydi. Osmanlı Devleti, Amerika ile 'en ziyade müsaadeye mazhar memleket' adı altında 1830 tarihinde ticari antlaşma imzaladı (Muahedat Mecmuası, 2008, s.3). Bu kapsamda İstanbul'a gelen Henry Eckford beraberinde Osmanlı donanma hizmetine girmek üzere 15 kadar bahriyeli getirmiş ve Osmanlı donanmasının buharlı gemilere geçiş sürecinde önemli rol oynamıştı (Uygun, 2021, s. 81-2). Ancak bu tarihten evvel zaten iki devlet arasında ticaret yapılmaya başlanmıştı. ABD, diğer bir faaliyetini ise misyonerler üzerinden gerçekleştiriyordu. Amerikalı Protestanlar 19. yüzyılın ilk çeyreğinden başlamak üzere Ortadoğu bölgesinde, Anadolu'nun doğu ve güneydoğusunda faaliyet yürütmüş ve zaman zaman Payitaht ile Washington arasında siyasi sorunlara sebebiyet vermişti (Barton, 1908, s.138; Kocabaşoğlu, 1989, s. 10-20). Ancak 1. Dünya Savaşı döneminde iki devlet arasındaki diplomatik ilişkiler kesildi. Kısa bir

süre sonra ABD Başkanı Wilson'un 1918 beyannamesi ile iki devlet arasında yakınlaşma olduysa da İtilâf Devletleri'nin İstanbul'u işgal etmelerine ABD'de de katıldı. Bu durum Türk-Amerikan ilişkisinin tekrar askıya almasına sebep oldu. İki devlet arasındaki gergin ilişki Cumhuriyet'in ilk yıllarında Mark L. Bristol'un Yüksek Komiser olarak İstanbul'a atanmasına kadar devam etti. Bristol, iki devlet arasındaki diplomatik ilişkiyi yeniden canlandırdı (Köse, 2016, s.77). Bristol dönemindeki bu yakınlaşma 2. Dünya Savaşı'nın patlak verdiği 1939 yılından sonra önemli bir merhaleye ulaştı.

2. Dünya Savaşı, Amerika Birleşik Devletleri'nin dış politikasında çeşitli meselelere yol açtı ve Yahudiler de bu meselelerden biriydi. ABD'li diplomatların bir bölümünün Yahudi asıllı olması sebebiyle, bu kişiler genellikle Yahudilerin karşılaştığı sorunlar ve Amerikan'ın milli menfaatleri arasında bir tercih yapmak durumunda kalıyorlardı. Bu çatışma, bazı zamanlarda Yahudiler için üzücü sonuçlar doğurabiliyordu. Hatta bu sorunların bir kısmı, savaşın bitiminden sonra da ülkenin dış politikasında etkili olmaya devam ederken, dünya siyasetinde güvensizlik ve gerginliğe neden oluyordu. Bu tür bir bağlılık ikilemi, hırslı, Siyonist geçmişi bulunan ve Orta Doğu'da görev yapan Yahudi bir Amerikan Büyükelçi'nin işini oldukça zorlaştırıyordu. Büyükelçi Steinhardt, birçok kez ABD'nin ve Yahudi toplumunun çıkarlarının çatıştığı durumlarla karşı karşıya geldi. Bu durumları uygun politikalarla çözmeye gayret eden Steinhardt, Türkiye'deki binlerce Balkan Yahudisi mültecilerinin kurtarılmasında önemli bir rol üstlendi (Rubin, 1981, s. 331).

Steinhardt'ın Erken Dönem Hayatı ve Diplomasiye Girmesi

Steinhardt'ın doğduğu yıllar ve sergüzeşti oldukça ilginçti. Steinhardt'ın aile geçmişi Alman Yahudilerine dayanmaktaydı. 1848'de Almanya'dan New York'a göç eden aile burada büyük bir servet edindi. Çalışmaya konu olan Steinhardt, 6 Ekim 1892'de New York'ta doğdu. İlk ve ortaöğretimini burada tamamladıktan sonra 1913'te Kolombiya Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. 1915 yılında New York Baro'suna kayıt yaptırmaya hak kazandı. Steinhardt, *The New York Times*'ın yazarı olan ve Türkiye karşıtı yazılarıyla da bilinen Arthur Sulzberger'ın

sınıf arkadaşıydı ve bu arkadaşlık ömür boyu devam etti (Stackman, 1971, s. 1-31). Bununla birlikte Sulzberger, *New York Times*'ta 9-13 Eylül 1943 tarihleri arasında Türkiye'nin uygulamış olduğu Varlık Vergisini eleştiren bir dizi yazı kaleme aldı. Türkiye'yi ırkçılıkla suçladığı bu yazıların kaynağının arkadaşı Büyükelçi Steinhardt'ın olması kuvvetle muhtemeldir.

ABD'nin Almanya'ya savaş ilan ederek 1. Dünya Savaşı'na 1917 yılında resmen girmesi, Steinhardt'ın mesleki yönelimini de değiştirdi. Steinhardt, hukuk eğitimini almasına rağmen ABD'nin savaşa girmesiyle birlikte asker olmaya karar verdi ve savaş bitinceye kadar orduda görev yaptı (Office of the Historian, Department of State). Savaşın sona New York'a dönünce Yahudilerin, özellikle Siyonistlerin, şehirdeki etkinliğinin arttığını gördüğü için genç bir avukat olarak Demokrat Parti'nin New York ofisinde aktif bir siyaset izlemeye başladı. Ayrıca Amerika Siyonist Federasyonu, Genç Erkekler Siyonist Derneği ve Genç Yahudiye (Yehud) dahil olmak üzere bir dizi Siyonist gruba katıldı (Rubin, 1981, s. 332). Bu tür gruplara katılmasına rağmen demokratik siyaseti benimseyen Steinhardt, görünüşe göre diğer birçok Amerikalı Siyonist gibi Siyonist hareketi milliyetçi bir ideolojiden ziyade yurtdışında ezilen Yahudilere yardım etmenin bir yolu olarak görüyordu. Amerikalı Yahudilerin statüsü ve imajı bu durumdan etkilenmeyeceği için bu yaklaşım ikili sadakati bir kenara bırakmayı amaçlıyordu.

Steinhardt, savaştan sonra New York'a dönerek Guggenheimer, Untermeyer ve Marshall hukuk firmalarında 1933 yılına kadar çalıştı. 1932'de Franklin D. Roosevelt'in başkan adaylığı konusundaki başarılı hamlesini destekledi. Siyasete Başkan Roosevelt'in döneminde giren Steinhardt, sadakatinden, yardımlarından ve mali katkılarından dolayı Roosevelt'in takdirini kazandı. Sırasıyla Finans Komitesi, Demokratik Ulusal Komite ve Franklin D. Roosevelt'in kongre öncesi kampanya komitesinde aktif olarak görev aldı. Roosevelt'in başkan seçilmesinden sonra ödüllendirilen Steinhardt, İsveç Birinci Bakanı (1933–1937) olarak atandı. Dört yıl kaldığı bu görevden sonra Roosevelt'in emriyle ABD'nin Peru Büyükelçisi (1937–1939), Sovyetler Birliği Büyükelçisi (1939–1941) ve Türkiye Büyükelçisi (1942–

1945) olarak hizmet etmeye devam etti. Roosevelt'in yerine seçilen Harry S. Truman da Steinhardt'ı ABD'nin Çekoslovakya Büyükelçisi (1945–1948) ve daha sonra da ABD'nin Kanada Büyükelçisi (1948–1950) olarak atadı. Ancak Steinhardt'ı önemli kılan vazifelerin başında 2. Dünya Savaşı döneminde Sovyetler Birliği ve Türkiye'de ABD büyükelçilik vazifesini yapmasıydı (Office of the Historian, Department of State).

Steinhardt, 2. Dünya Savaşı'nın patlak verdiği 1939 tarihinde Sovyetler Birliği'ne atanması kuşkusuz onun diplomatik yetenekleri sayesinde oldu. Roosevelt hükümetinin, diplomatik becerisini kanıtlamamış birini savaşın kaderine direkt tesir edecek olan Sovyetler Birliği gibi bir ülkeye büyükelçi olarak ataması beklenemezdi. İsveç ve Peru gibi ülkelerde kendisini kanıtlayan Steinhardt'a bu kez daha çetin bir görev tevdi edildi. Steinhardt, Sovyetlere 23 Mart 1939 tarihinde atandığında karşılaştığı ilk diplomatik görüşmelerden bir tanesi Türkiye ve Sovyetler Birliği arasında başlayan görüşmeydi. ABD Büyükelçisinin Moskova'ya atanmasından bir ay sonra Sovyet Dışişleri Bakan yardımcısı Potemkin Türkiye'ye gelerek Alman saldırısına karşı ortak hareket etmeyi teklif etti. Potemkin, Ankara'da yaptığı görüşmelerin devam etmesi ve olumlu bir nihayete ulaştırılması için Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu'nu Moskova'ya davet ederek Türkiye'den ayrıldı. Ancak Sovyet Rusya'nın Ankara görüşmesinden dört ay gibi kısa bir süre sonra Nazi Almanyasıyla 23 Ağustos 1939 tarihinde Saldırmazlık Paktının imzası Türkiye'de büyük bir şaşkınlıkla karşılandı (Armaoğlu, 2004, s.184). Sovyetlerin sürpriz Alman Paktına rağmen Şükrü Saraçoğlu 24 Eylül 1939'da Moskova'ya hareket etti. ABD Büyükelçisi Steinhardt, buradaki görüşmeleri yakından takip ediyordu. Steinhardt'ın ABD Dışişleri Bakanlığı'na aktardığına göre Sovyetler, Türkiye ile bir savunma paktını imzalamaya istekli olduklarını iddia etmelerine rağmen Türkiye'yi sıkıştıracak bir dizi talepleri vardı. Ancak Sovyetlerin en önemli amaçlarından bir tanesi, muhtemelen Nazilerin emriyle, Türkiye'nin Batı ile ittifak kurmasını engellemek, diğeri ise Marmara Denizi'nde bir üs edinmekti (FRUS, 1955, s. 450-500). Sovyet Dışişleri Bakanı Molotov, bu talepleri ilerideki müzakereler için temel

olarak değerlendiriyordu. Molotov, Türkiye'nin egemenlik haklarını zedeleyici bu taleplerine rağmen, antlaşmanın Karadeniz bölgesi ve boğazlarla sınırlı karşılıklı ikili bir yardım paktı olduğunu ve hiçbir şeyin Sovyetler Birliği'ni Almanya ile silahlı çatışmaya itemeyeceğini dış politikada dile getiriyordu. Ayrıca Karadeniz'e sınırı olmayan devletlerin savaş gemilerine izin verilmemesi gerektiğini vurguladıklarını ancak her iki talebinde Türkiye tarafından reddedildiğini dile getirerek Türkiye'nin artık tarafsız olmadığını savaşa dahil olduğunu ve bu hareketinden ileride pişmanlık duyacağını söylüyordu. Molotov'un bu tehdit imalarına ve iddialarına rağmen Türkiye, Sovyetler Birliği ile karşılıklı yardım paktı imzalamaya istekliydi. Ancak bu istek, İngiltere ve Fransa ile ilişkilerini bozacak veya Çanakkale Boğazı konusunda hareket özgürlüğünü sınırlayacak ölçüde değildi. Sovyetler, Türkiye'nin egemenlik haklarını zedeleyici taleplerde bulunduğundan Moskova'da bir anlaşmaya varılamadı (Ulam, 1974, s.288; Rozakis ve Stagos, 1987, s.44).

ABD'nin SSCB'deki büyükelçisi Steinhardt, Türkiye-Sovyet görüşmeleri döneminde Almanya Dışişleri Bakanı Joachim von Ribbentrop'un da Moskova'da olduğuna dikkat çekerek, "Ribbentrop ve Stalin, Türkiye'nin rızasıyla Balkanlar ve Karadeniz'in tarafsızlaştırılmasına yönelik bir plan üzerinde çalışmaktadırlar" demektedir (FRUS,1955, s. 455-456). Steinhardt'ın gönderdiği telgraftaki gibi gerçekten Ruslar ve Almanlar birlikte mi hareket ediyorlardı tam olarak bilinmemekle birlikte, Sovyetlerin bu görüşmeleri Türkiye'nin onayını alamayacak kadar beceriksizce yürüttüğü açık görünüyordu. Sovyetlerin daha uzlaşmacı bir yaklaşımı, Karadeniz'in kapılarını koruyan dost bir Türkiye ile sonuçlanabilirdi. Ancak bunun aksine Türk-Sovyet görüşmeleri olumsuz sonuçlanır sonuçlanmaz 19 Ekim 1939'da Türkiye-Britanya-Fransa arasında Yardımlaşma Antlaşması (Treaty of Mutual Assistance) imzalandı (League of Nations Treaty Series, s.167; Department of State, 1939, s.544). Böylece Türkiye, batı dünyasıyla biraz daha yakınlaşmış oldu.

2. Dünya Savaşı 1939’da resmen başladığında Türkiye’nin durumu karmaşık görünse de mümkün oldukça tarafsız bir politika gütmeyi hedeflemekteydi. Türk politikasının karmaşık görünmesinin temelinde gerek savaşa taraf olan ve gerekse de olmayan devletlerin politikasından kaynaklanmaktaydı. Sovyetlerle dostluk ve saldırmazlık görüşmeleri başlamışken Sovyetler, Türkiye’nin aleyhine Almanlarla antlaşma imzaladı. Türkiye, derhal Fransa ve İngiltere ile antlaşma imzalayarak yalnızlık politikasından kurtulduysa da antlaşma gereği koşullar oluştuğunda savaşa katılma yükümlülüğünü almış oldu. Türkiye, diğer taraftan Almanya’yla bir antlaşma imzalamasa da ekonomik iş birliğini oldukça ileri bir seviyeye taşıdı.

Türkiye, 2. Dünya Savaşı döneminde ulusal bağımsızlık ve milli egemenlik konularından taviz vermeden tarafsız davranmaya gayret etti. Gazi Mustafa Kemal Paşa, cumhuriyetin temellerini attıktan sonra “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” düsturunu dış politikada prensip edindi ve bu amaca yönelik barışçıl politikalar uyguladı (Sander, 1989, s.63-5). Türkiye, kuruluş döneminde batı emperyalizmiyle mücadele ederken Sovyetler ile yakın ilişkiler kurdu, batıya karşı Sovyetleri bir denge unsuru olarak kullandı. Bu bağlamda ikili ilişkiler antlaşmalarla oldukça güçlendi (Gürün, 2010, s.109-118). Türk-Sovyet münasebetinin geliştirilmesi adına en somut adımlardan bir tanesi Mustafa Kemal Paşa’nın TBMM’de yaptığı konuşmadır: “...bize barışma elini uzatan Rus Şurular Cumhuriyeti ile dostluk ağlarımızın kuvvetlendirilmesi dış politikamızın temelidir.” (TBMM Açış Konuşmaları, 1987, s.81) diyerek iki ülke arasındaki kuvvetli münasebeti ortaya koydu. Ancak Saraçoğlu’nun Moskova’ya ziyareti ve 2. Dünya Savaşı’nın başladığı 1939’dan sonraki dönemde iki ülke ilişkilerinde gerilim yaşanmaya başlandı. Bu gerilim 2. Dünya Savaşı boyunca devam ederken Rusların ve İngilizlerin bütün baskılarına rağmen Türkiye savaşın son aylarına kadar tarafsız kalmayı başardı. Ancak Sovyetler, savaşın bir parçası olmaktan kaçınamadılar.

Sovyetler, her ne kadar Almanlarla Saldırmazlık Paketi imzalarsa da Hitler 1941 yazında Ruslara saldırdı. Almanya’nın Moskova’ya bombalı saldırısından

yalnızca altı saat önceden haber alan Steinhardt, karısını, kızını, mürebbiyesini ve diğer diplomat aileleri Stockholm'e giden son uçaklardan biriyle gönderdi. Steinhardt, yakın çevresini gönderdikten sonra büyükelçilik personeli tahliye etmeye başladı. Kremlin tarafından geri kalan diplomatlar için belirlenen ve Moskova'nın yaklaşık 643 km doğusunda bulunan Kuybyshev'e (şimdiki Samara) gitmek için trenle yola çıkıldı ve bu yolculuk yedi gün sürdü. Steinhardt, personeli buraya yerleştirdikten sonra ABD büyükelçiliğini güvence altına almak için bombalama sırasında Moskova'daki konutuna döndü (Moscow usembassy, 14.10.2023). Bu dönemin ünlü fotoğrafçılarından Margaret Bourke White'da Alman bombalamalarını belgelemek için Moskova'daki ABD büyükelçilik konutuna girmeyi başardı. White ve Steinhardt, 23 ve 26 Temmuz geceleri evin çatısında sırtüstü yatarak Alman bombalarını, Nazi paraşüt işaret fişeklerini, izli mermileri ve gece vakti gökyüzünde ilerleyen uçaksavar silahlarını fotoğrafladılar (Bourke-White, 1941, s.15-21).

Steinhardt'ın Türkiye elçiliği, Ödünç Verme ve Kiralama Kanunu (Lend-Lease)

Almanya'nın Sovyetleri işgal etmesinden sonra Moskova'daki işlerini toparlayan Steinhardt ayrılmak için hazırlıklara başladı. Steinhardt, İkinci Sekreter Llewellyn E. Thompson'ı Moskova'da iskelet bir kadroyla bırakarak 1941'in sonlarında Rusya'dan ayrıldı. Roosevelt, Steinhardt'ı 12 Ocak 1942'de Ankara'ya ABD Büyükelçisi olarak atadı (*Steinhardt's Papers*, Kutu 36). 2. Dünya Savaşı'nın en şiddetli yaşandığı 1941'in sonlarına doğru Türkiye gibi tarafsız olan ABD'de de çok geçmeden savaşın bir parçası oldu. Japonya'nın 7 Aralık 1941'deki Pearl Harbor saldırısından sadece 4 gün önce Türkiye ile bağlarının kuvvetlenmesi için silah ve ekonomik yardımları kapsayan Ödünç Verme ve Kiralama Antlaşması'na (Lend-Lease Agreement) Türkiye'yi de dahil etti. Roosevelt Hükümeti, savaşın bir parçası olmadan önce Türkiye'nin stratejik önemini kavramış ve yakından çalışmaya başlamıştı (*President's Official File*, Kutu 86). Bu nedenle, Steinhardt'ın Ödünç Verme ve Kiralama Antlaşması'ndan yaklaşık bir ay sonra Büyükelçi olarak

Türkiye'ye atanması tesadüfi değil, titiz bir çalışma ve planlamanın neticesidir. Steinhardt'ın stratejik anlamda böyle kritik bir ülkeye atanmasında rol oynayan önemli vasıflarının başında hukukçu olması, iktisattan iyi anlaması ve diplomatik birikime sahip olması gelmekteydi.

Steinhardt, bu tecrübeye sahip olmasına rağmen Türk Hükümeti Yahudi asıllı diplomatların Türkiye'ye atanmasını istemiyordu. Nitekim Osmanlı döneminde Türkiye'ye atanan Yahudi asıllı ABD Büyükelçisi Henry Morgenthau'ın Türklere dair çizmiş olduğu kötü imaj ve Ermeni olaylarında Türkleri haksız bulması unutulmuş değildi (Küçükvatan, 2012, 89-102; Morgenthau, 2017). Yahudilerin Türkiye'ye atanmasından rahatsız olduğunu dile getiren Mustafa Kemal Atatürk, bu talebini 1933'te ABD Başkanı Roosevelt'e bildirdi. Nitekim Steinhardt'ın Büyükelçi olarak Türkiye'ye aday gösterilmesi dahi Türk Dışileri Bakanlığı'nda 'çok kötü haber' olarak algılanmıştı. Ancak Roosevelt, Türkiye'yi jeopolitik konumu itibarıyla önemli görüyordu ve Steinhardt'ın bu ülkede verimli olacağına inanıyordu (Rubin, 1981, s. 338).

Amerika Başkanı Roosevelt, 2 Aralık 1941'de Türkiye'nin savunmasını ABD'nin savunması için hayati bulduğunu açıkladı ve Ödünç Verme-Kiralama Yöneticisi E.R. Stettinius'a Türkiye'nin savunma ihtiyaçlarının en kısa sürede karşılanması için talimat verdi (FDR, *President's Official File*, Kutu 86). Ancak Başkan Roosevelt, bu kararı 7 Kasım 1941'de vermişti ve Borç Verme-Kiralama ofisinden Türkiye'ye yardım konusunda İngiliz temsilcilerle birlikte bir program üzerinde ayrıntılı çalışma yapmasını talep etmişti (NARA, Dosya 867, Kutu 26). Başkan Roosevelt, Stettinius'a yazdığı bir mektupta Türkiye'ye verilen Ödünç Verme-Kiralama yardımının ardındaki nedenleri ayrıntılarıyla anlattı: "Hükümetin ve Türkiye halkının, herhangi bir ulusun Türkiye'yi işgal etme veya ulusal varlığına hükmetme girişimlerine direnme konusundaki kararlılığı, ABD'nin desteğini hak etmektedir. Bu ülke, cesur bir millete ve onun halkına savunma malzemeleri sağlama fırsatını memnuniyetle karşılıyor" dedi (NARA, Dosya 867, Kutu 26).

Amerikalı yetkililer, Müttefiklerin Avrupa'ya saldırımları halinde Türk desteğinin önemli olduğunun gayet farkındaydılar. Türkiye, önce Balkanlar'a, sonra da Almanya'nın kalbine giden doğal köprü vazifesini görmekteydi. Amerika ve Müttefik Güçler Türklerle dostane ilişkiler sürdürebilirlerse, ileride Avrupa'nın göbeğine yapacakları saldırıda Akdeniz'de kullanabilecekleri bir üs elde edebilirlerdi. Ayrıca Türkiye üzerinden Kafkasya'ya ve Bakü'deki petrol kuyularına ulaşmak daha kolay olacaktı. Bunları düşünen Roosevelt, Stettinius ve Sekreter Hull'a Birleşik Krallık ile Türkiye'ye Ödünç Verme-Kiralama Yasasına ilişkin bir program taslağı hazırlamalarını emretti (NARA, Dosya 867, Kutu 26). Steinhardt'ta Türkiye'ye atandıktan sonra savaşlara rağmen Türkiye'nin iktisadi ve askeri anlamda kendini koruyabilecek düzeye ulaştığını ifade ediyordu (TDB, 29.10.1942, 23456-102231-1). Ancak 2. Dünya Savaşı gibi neredeyse bütün kıtalara yayılan bir savaşta güçlü devletlerin desteği Türk Hükümeti tarafından memnuniyetle karşılanacaktı.

Roosevelt'in Ödünç Verme-Kiralama Kanunu çerçevesinde Türkiye'ye yardımların ulaşacağını duyurması Türk kamuoyunda olumlu karşılandı. Milletvekili ve Ulus Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Falih Rıfkı Atay, ABD-Türkiye arasındaki bu ilişkinin Türk kamuoyunda ne kadar olumlu bir etki yarattığını belirtmenin gereksiz olduğunu, iki ülkenin dostluğunu pekiştirdiğini ve güçlendirdiğini yazdı. Türk dış politikasının temel prensibi mümkün olduğunca barışı korumak ve savaşın uzaması tehlikesini ortadan kaldırmaktı. Atay, Türkiye'nin ulusal politikasının özgürlüğünü korumak ve kuvvetlerini muhafaza etmek olduğunu ileri sürerek, Türkiye'yi güçlendiren ve dünya barışını gözetken her türlü yardım mutlaka memnuniyetle karşılanmaktadır demektedir. Atay, Türkiye gibi sanayisi yetersiz olan ülkelere yapılan Amerikan yardımının değerine dikkat çektikten sonra, Roosevelt'in Türk ulusal politikasının sürdürülmesine ve istikrarına katkıda bulunduğunu ve Türklerin sevgisini kazandığını ifade etmekteydi (Atay, *Ulus*, 5 Aralık 1945; NARA, Dosya 867, Kutu 26).

Varlık Vergisi Sorunu

Steinhardt, Türkiye’ye Büyükelçi olarak atandıktan birkaç ay sonra Varlık Vergisi Kanunlaştı. Verginin kanunlaşmasını gerekli kılan sebeplerin başında 2. Dünya Savaşı’nın getirmiş olduğu ağır ekonomik yük gerekçe olarak gösterildi. Türkiye, savaşın başlamasıyla sınırların güvenliği ve savaşa girme ihtimaline karşı yaklaşık bir milyon askeri silah altına aldı. Milli savunmaya yönelik tedbirler ekonomideki dengeyi bozdu. Hükümet fazla para basarak ekonomideki dengeyi korumaya çalıştıysa da piyasadaki para bolluğu nedeniyle enflasyon arttı. Bunun önüne geçemeyen hükümet, 1942 yılının son aylarından itibaren yüksek kazançlı şirket ve kişileri vergilendirme yolunu gitti (Güngör, 2019, s.73-82).

Başbakan Şükrü Saraçoğlu, Varlık Vergisi’ni uygulamaya koymasına rağmen Türkiye’nin yüz yüze kaldığı en büyük zorluk savaşın ekonomiye getirdiği yükü. Bazı Gayrı Müslimler stokçuluk ve karaborsacılıkla uğraştıkları için ülkedeki kötü ekonomik gidişatın sebebi olarak görüldüler (Yücebaş, 2023, s.62). Saraçoğlu’nun Varlık Vergisi’nden önce 5 Ağustos 1942 günü TBMM’de yaptığı konuşmada, “Biz ne sarayın ne sermayenin ne de sınıfların saltanatını istiyoruz. İstedğimiz sadece Türk milletinin hakimiyetidir” (*Ayın Tarihi*, Ağustos 1942) diyerek yabancı ve Gayrı Müslim sermayeyi hedef olarak gösterdi. Basının da bu politikaya destek vermesi ve kötü gidişatın müsebbibi olarak gayrı Müslimleri ve özellikle de Yahudileri göstermesi sonunda hükümet harekete geçti. Böylece, 11 Kasım 1942’de Varlık Vergisi Kanunu’nu uygulamaya kondu (*Resmi Gazete*, 11 Aralık 1942). Bu kararın alınmasında Avrupa kamuoyunda ve siyasetinde ortaya çıkan anti-semitizm düşüncesinin etkili olduğu yüksek ihtimal dahilindedir.

Varlık Vergisi Kanunu’nun gerekçesi hükümet tarafından “olağanüstü savaş koşullarının yarattığı yüksek karlılığı vergilendirmek” şeklinde dile getirilmiştir. Saraçoğlu ise varlık vergisinin gerekçesini şöyle açıklıyordu:“... bu kanun tatbikinden, Türk parasının kıymetlenmesi, muhtekirler üzerinde toplanan halk buğuzunun silinmesi, vergileri ödemek için bizzarure [ister istemez] satışa çıkarılacak malların fiyatlarında bir itidal husule getirilmesi gibi tâli [ikincil] faydaların tahassül etmesi [ortaya çıkması] de imkân haricinde addedilemez” (*Ayın*

Tarihi, Kasım 1942). Saraçoğlu, CHP kapalı grup toplantısında verginin sebebini farklı açıklıyordu “Piyasamıza egemen olan yabancıları böylece ortadan kaldırarak, Türk piyasasını Türklerin eline vereceğiz” diyordu (Barutçu, 1977, s. 263). Nitekim kanundaki bu sıkıntılara dönemin İstanbul Maliye Bakanlığı’nda Defterdar olarak çalışan Faik Ökte’de kaleme aldığı *The Tragedy of Turkish Capital Tax* adlı eserinde dikkat çekiyordu (Ökte, 1987, s. 15). Söz konusu kanun Gayrı Müslimlere ağır vergiler yüklediği için başta İngiltere ve ABD olmak üzere birçok büyükelçiye şikâyet gitmekteydi.

Kanun, dini ve ırksal sınıflandırmayı temel alarak vergilendirme yoluna gitmemesine rağmen, verginin uygulanış biçimi incelendiğinde bu verginin gayrı Müslimlerden ve özellikle Yahudi cemaatinden alındığı görülmektedir. Başbakan Saraçoğlu yaptığı konuşmada, bu verginin ülkenin misafirperverliğinden faydalanarak zengin olan, ancak zor zamanlarda ülkeye yardım etmeyenlere uygulanacağını belirterek Yahudileri işaret ediyordu (*Cumhuriyet*, 31 Ağustos, 1942; *Tasvir-i Efkâr*, 9 Eylül 1942). Zaten Saraçoğlu hükümeti, Varlık Vergisi’yle ülkedeki sermayeyi Türkleştirmek ve ekonomideki azınlık egemenliğine son vermek istediği anlaşıyordu. Hükümetin bu politikasının başarılı olduğunu dönemin sermaye hareketliliği gözlemlendiğinde görülmektedir. Aktar bu durumu, “Varlık Vergisi sayesinde, gayrimüslim azınlıklardan nüfusun diğer kesimine doğru bir servet transferinin yapıldığını görmemek mümkün değildi” (Aktar, 2004, s. 10) diyerek açıklamaktadır.

Türkiye, dış dünyaya bu vergilendirmenin bir Türkleştirme politikası olmadığını, savaş ekonomisinin zorunluluğundan ortaya çıkmış bir kanun olduğunu ifade etmesine rağmen, Steinhardt, ABD’ye gönderdiği raporda Varlık Vergisinin gayrı Müslimlere yönelik olduğunu açıkça belirtiyordu. Bu raporunda vergilendirmeyi örneklerle açıklayarak mevcut farklı uygulamaları gösteriyordu. Bir şirkette çalışan Müslim ve Gayrı Müslim vatandaşların farklı vergilendirildiğini, Müslüman Türklerin maaşlarından verginin çok cüzi miktarda alındığını buna karşın Gayrı Müslim Türklerin maaşlarından büyük oranda vergi kesildiğini yazıyordu.

ABD Strateji Daire Başkanlığı'nın raporu ise bu durumu daha da kaygı verici olarak belirtmekteydi, çünkü Osmanlı dönemi keyfi yöntemlere geri dönülmesinden çekindiklerini ifade ediyordu (NARA, Dosya 867, Kutu 26).

Varlık Vergisi Kanunu TBMM'den geçip yasallaştıktan sonra Maliye Bakanlığı'na bağlı memurlar mükelleflerden vergiyi tahsis etmek için çalışmaya başladılar. Vergi memurları kanunda yer verilmemiş olmasına rağmen, vergi mükelleflerini dini aidiyetliklerine göre sınıflandırdılar. Bu listede Müslümanlar M, Gayrimüslimler G, Ecnebi E ve Dönmeler D olarak sınıflandırıldı (Ökte, s. 19; Lewis, s. 298). Dini mensubiyet ve ırk farkı gözetmeksizin Türk vatandaşlarını bir bütün olarak eşit gören Türk medeni kanununa ve devletin laiklik ilkesine aykırı olmasına rağmen, vergi mükellefleri yıllık gelir kaynaklarına göre değil dini mensubiyetlerine göre vergilendirildi. Belirlenen vergiyi ödeyemeyenler Aşkale'deki çalışma kampına gönderildi (Resmî Gazete, 11 Aralık 1942). Aşkale'deki kampa gönderilen 2.057 kişinin 1.400'ünün gayri Müslimlerden oluşması, Akar'a göre verginin adaletsiz uygulandığının bir işaretiydi (Akar, 2009, s. 107). Her ne kadar bu türden uygulamalar söz konusu ise de ihtikâr ve muhtekir olarak değerlendirilenlerin önemli bir kısmı Gayri Müslim olarak tespit edilmişti. Cezalar da buna paralel olarak uygulandı (Yücebaş, 2023, s.62). Vergi tahsili esnasında Türk şirketlerden düşük vergi alınması ve gayrimüslimlerle ortaklığı olan Türk şirketlerin vergilerinin indirilmesi, Gayri Müslimler arasında büyük tepkilere sebep oluyordu. Siyasi güçlerini kullanan bu şirketlerin başında Koç Holding gibi nüfuslu aileler gelmekteydi (Akar, 2009, s. 88). Bu tür uygulamaları yakından takip eden ABD Büyükelçisi bu durumu raporunda: "Türk Hükümet yetkilileri birçok adaletsizliklerin yaşandığını bilmelerine rağmen, kamusal konuşmalarda sürekli olarak Varlık Vergisi'nin gayrimüslimlere karşı olduğunu reddediyorlar" demektedir (NARA, Dosya 867, Kutu 26).

Varlık Vergisi Kanunu uygulamaya girdikten sonra Türkiye'deki Gayri Müslimler ABD'den yardım talebinde bulundular. ABD Dışişleri Bakan'ının talebi üzerine kendisi de bir Yahudi olan Steinhardt bu olumsuz durumla yakından

ilgilenmeye başladı. Steinhardt, Dışişleri Bakanı'na gönderdiği raporlarında daha önceki raporlarında da ifade ettiği üzere Varlık Vergisinin Müslüman olmayan Türk azınlıklara ve yabancılara yönelik olduğuna işaret ediyordu. Bu durumun somut olarak ortaya konulması için ABD'nin şirketlerinden olan Socony-Vacuum'da (Amerikan Petrol Şirketi) çalışan Müslüman ve Gayri Müslim olanların vergi dilimlerini gönderdi. Rapora göre 1942'de adı geçen şirkette çalışan Müslüman olmayan Türklerin maaşının %70'i vergiye tabi tutulurken, Amerikalılar ve Müslüman Türk çalışanlar ise hiçbir gelir vergisine tabi değillerdi (NARA, Dosya 867, Kutu 26).

Steinhardt, vergiyi ödeyemeyen mükelleflerin Aşkale çalışma kampına gönderilmesini büyük bir şaşkınlıkla izlediğini ifade ederek bunların suçlular gibi muamele gördüklerine dikkat çekti (NARA, Dosya 867, Kutu 26). ABD diplomatları, vergi dağılımındaki adaletsizliği rakamlarla ifade etmek için Aralık 1943'te yayınlanan Varlık Vergisi'nin değerlendirme listelerini hemen ABD Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiler. Bu listede yer alan bilgilere göre Yahudi ve Hristiyan işletmeleri için belirlenen vergiler, Müslüman işletmeleri için tespit edilen vergilere göre oldukça fazlaydı (NARA, Dosya 867, Kutu 26). Ancak ABD Büyükelçiliği'nin göndermiş olduğu raporları dikkatle incelemek gerekmektedir. Nitekim bazı bilgiler raporlarda mübalağa edilmiş ve hatta yer yer olaylar olduğundan farklı aktarılmıştır. Bunun en aşikâr örneklerinden bir tanesi Varlık Vergisi'nin Hitler'in zulmüyle kıyaslanmasıdır. Bu raporlarda sık rastlanılan cümlelerin başında Türkiye'deki bu vergi kanunun Hitler'in Yahudilere uyguladığından daha kötüsü olduğunun ifade edilmesidir. Bununla birlikte kullanılan diğer bir cümle ise *çirkin ayrımcılık* (Flagrant discrimination) anlamına gelen ve gerçeklikten uzak benzetme ve tanımlamalardır (NARA, Dosya 867, Kutu 26). Varlık Vergisi, en çok Türkiye'deki sermayenin önemli bir kısmını elinde bulunduran Yahudi cemaatini etkiledi. Dolayısıyla kendisi de bir Yahudi olan Steinhardt ve ekibinin bu tür kötüleyici cümle ve terimleri bilinçli kullandığı, ABD Hükümeti'nin Türkiye'ye baskı yapıp vergiyi kaldırması için yönlendirdiği

anlaşılmaktadır. ABD Hükümeti, verginin kanunlaştığı 1942 yılında Steinhardt’a göndermiş olduğu raporda Türk Hükümeti ile Varlık Vergisi’ni görüşmemesi gerektiğini belirtmiş olmasına rağmen, vergiye karşı vermiş olduğu gayret ve çabasından vazgeçmedi (NARA, Dosya 867, Kutu 26).

ABD hükümeti, Varlık Vergisine dair tutumunu başlangıçta açıklamaktan kaçındı. Büyükelçi Steinhardt’ın olayı dikkatle takip etmesini istedi. Büyükelçi, bu süreçte ABD Hükümetini yanlış yönlendirerek verginin sadece Yahudi ve Hristiyanlara yönelik olduğunu dile getirmekte ve bu uygulamadan vazgeçilmesi için Türkiye’ye baskı yapılmasını istemekteydi. Ancak verginin kanunlaştığı dönemde Türkiye ABD’nin bir müttefiki olmakla birlikte Almanya’yla da bir dostluk anlaşması imzalayarak ticaretini sürdürüyordu. ABD, savaşın kaderinin belli olmadığı bir dönemde Varlık Vergisi’ni eleştirmenin menfaatlerine uygun olmayacağı kanaatindeydi. Amerikan hükümeti, Türkiye’yle ilişkilerini bozmak istemediği için C. L. Sulzberger’in 9-13 Eylül 1943’te *New York Times*’ta peş peşe yayınladığı beş makale dizisine kadar vergi ile ilgili hiçbir makalenin çıkmasına sıcak bakmadı. Steinhardt’ın yönlendirmelerine rağmen savaş döneminde Türkiye ile ilişkilerini germek istemeyen ABD yetkilileri, Türk-Amerikan ilişkilerini bozacak hiçbir şeyin yayınlamaması için ABD basınını uyardı (NARA, Dosya 867, Kutu 26). Ancak hükümetin basına yaptığı telkinlere rağmen gerek Yahudi lobisi ve gerekse Steinhardt’ın teşebbüsleri neticesinde *New York Times*’tan Sulzberger, verginin Gayrı Müslimleri ve özellikle Yahudileri hedef aldığını iddia eden köşe yazısı dizisi yayınlamaya başladı (Sulzberger, 9 Eylül 1943). Sulzberger’in köşe yazılarında kullanmış olduğu ifade ve cümlelerin Türkiye’deki ABD Büyükelçiliğinin kendi bakanlığına göndermiş olduğu raporlarla benzerlik göstermesi dikkat çekicidir. Sulzberger, yazılarında Yahudilere uygulanan vergilerin çok ağır olduğunu ve bu iğrenç ayrımcılıkta aşırıya kaçıldığını yazıyordu. Vergiyi eleştirirken, Türkiye’yi ırkçı ve faşist bir devlet olarak tasvir ediyordu (Sulzberger, 11 Eylül 1943).

ABD'nin Ödünç Verme-Kiralama temsilcisi olarak Ankara'da bulunan Yahudi asıllı Frank Kaufman, Mayıs 1943'te ülkesine döndüğünde Türkiye'nin kendi azınlıklarına ve yabancılara düşman muamelesi yaptığını ifade etmekteydi. Özellikle ülkenin yönetici grubuyla yakın ilişkileri olan Türk tüccarların, ticari anlamda Yunanlıların, Ermenilerin ve Yahudilerin gücüne ve sermayesine kızdıklarını bildirmekteydi (Kaufman, RG169, Kutu 180). Kaufman'a göre intikam almanın ve halkın genelinde azınlık karşıtı duyguları ifade etmenin yolu "Varlık Vergisi"ydi (NARA, Dosya 867, Sayı 512/240). Ancak gerek Sulzberger gerekse Kaufman, Türkiye'deki sermayenin büyük bir kısmının Gayri Müslimlerin elinde olduğundan (Bali, 2012, s. 424-441), bahsetmemekte ve onların doğal olarak bu vergiden daha çok etkilenebileceklerini ön görmemekte veya görmek istememekteydi.

Steinhardt'ın Büyükelçi olarak 2. Dünya Savaşı döneminde Türkiye'ye atanmasına müteakiben ABD hükümeti Türkiye'de ciddi bir Yahudi lobisi oluşturdu. Büyükelçi Steinhardt'ın dışında Türkiye'ye çok sayıda Yahudi atandı. ABD'deki Yahudi lobisi 1. Dünya Savaşı'ndan sonra Ortadoğu'da bir Yahudi devleti kurmak istediği için 2. Dünya Savaşı'nı bir fırsat olarak görüyordu. Türkiye, bölgeye yakın olması ve tarafsız olması sebebiyle Yahudilerin faaliyetlerini rahat yürütecekleri bir ülke konumundaydı. Hatta Yahudi karşıtı ve Alman gazetelerinden *Függetlenseg* ve *Uj Magyarsag*, Yahudilerin Türkiye'de nasıl etkin hale geldiklerini ABD'nin Türkiye'ye atadıkları diplomatlar üzerinden ortaya koyuyordu (TDB, 06. 01.1942, 44690-215010-7). ABD'nin Türkiye'deki üç kritik bürosu olan Büyükelçilik, Ödünç Verme ve Kiralama Bürosu ve Savaş Bilgi Bürosu Yahudilerin ellindeydi. Muhafazakâr Yahudi aileler tarafından yetiştirilen Steinhardt, Cardoza (Kauffmann'ın yerine geldi) ve Lehrman 2. Dünya Savaşı döneminde Türkiye'deki bu Amerikan kurumlarını yönetti. Kritik noktalardaki bu diplomatlar dışında ABD'nin Türkiye'de bulunan 12 subayı da yine Yahudi olan Karl Austrian ve Harold Guinzburg komutasındaydı (NARA, Dosya 867, Kutu 26). Austrian ve Guinzburg ise Steinhardt'ın eski arkadaşlarıydı (*Steinhardt's Papers*, Kutu 41).

Ayrıca, Büyükelçi Steinhardt'ın raporlarından da anladığımız üzere ABD Hazine Bakanlığı da Koumoudjinsky adlı bir Bulgar Yahudi Bankacısını Türkiye'ye atamak istiyordu (NARA, Dosya 867, Kutu 26). Bu durum sadece Almanların değil, başta İsmet İnönü olmak üzere Türk yöneticilerinde dikkatini çekmiş ve rahatsızlıklarını Büyükelçi Steinhardt'a ifade etmişlerdi (Rubin, 1981, s. 340).

Bu durum üzerine Steinhardt, Dışişleri Bakanı Cordell Hull'a göndermiş olduğu telgrafta Türk liderlerin "herhangi bir Yahudi karşıtı duygu beslemediğine", ancak daha fazla Yahudi diplomatın Türkiye gönderilmesinin büyükelçiye atfedilerek kişisel etkisini zayıflatacağını ve ABD-Türkiye ilişkilerini bozabileceğini ifade etti. Steinhardt, devletin gelecekteki atamaları yaparken bu durumu dikkate almasını tavsiye etti (Steinhardt, RG59 103.02/12). Büyükelçi, bu durumun politikaya malzeme edilip kendisine karşı kullanılmasından çekinmekteydi. Ancak Steinhardt'ın bu tür siyasi kaygılarına rağmen Yahudi lobisi, Türkiye'ye kendi ideolojisine yakın kişileri göndererek ileriki dönemde kurulacak bir devletin temelini atma çabasının dışında, Balkanlarda Hitler'in etkisine girmiş devletlerden Yahudileri kurtarmak için de bir zemin oluşturmaya çalışıyordu.

Türk Hükümeti, belirlediği şartlara uyulması halinde 2. Dünya Savaş döneminde Yahudi mültecilerin Filistin'e geçişine veya Türkiye'ye girişine genel itibariyle engel olmadı. Binlerce Yahudi, Türkiye'den yönetilen operasyonlarla kurtarılarak güvenli bir şekilde varış noktası olan Filistin'e ulaştırıldı. Türkiye, sadece 1941 yılında Romanya, Bulgaristan ve Yunanistan'dan göç eden 5.200'den fazla Yahudi kadın ve erkeği ya Türk vatandaşlığına aldı ya da geçiş hakkı verdi (NARA, Dosya 867, Kutu 26). Türkiye, bu Yahudi göçleri için adeta bir transit merkezi haline geldi ve bu durum savaşın sonuna kadar sürdü. Büyükelçi Steinhardt, özellikle Balkanlardaki Yahudi mültecileri kurtarmak için Türk makamlarıyla yakın çalıştı. Steinhardt, Varlık Vergisi konusunda zaman zaman Türk Hükümeti'ni bunaltırsa da Türkiye bu durumu hiçbir zaman savaştan kaçan Yahudilere yansıtmamış ve geçişlerini engellemeye çalışmamıştır. Amerikan Yahudi Ortak Dağıtım Komitesi'nin raporu ise bu durumu teyit eder niteliktedir. Rapora göre

1942’de, “Vizeye sahip olmayan 120 Rumen Yahudi küçük bir tekneyle kaçtı ve İstanbul yakınlarında battı... Türk makamlarının muazzam çabaları sayesinde [Rumen Yahudi Mülteciler] kurtarıldılar” (*Steinhardt’s Papers, Kutu 42*). Buna benzer olaylar sık sık yaşanırken Türkiye insani yardımlardan kaçınmamış, mevcut imkanlar dahilinde mültecilerin kurtarılması için çalışmıştır. Böylece, Türkiye, Büyükelçi Steinhardt’ın ve Amerikan Yahudi Ortak Dağıtım Komitesi’nin ortak çalışmalarıyla 1944’e kadar Balkanlardan ve Avrupa’dan binlerce Yahudi mültecinin kurtarılmasını sağladı.

Balkanlar’daki Yahudilerin kurtarılmasını sistemleştirmek ve düzenli hale getirmek için Yahudi örgütleri 1944’te harekete geçtiler. ABD Hükümeti, Yahudi lobisi, senatörler ve Hazine Bakanı Henry Morgenthau Jr.’inde baskısıyla birlikte Avrupa’daki Yahudilerin kaderini değiştiren bir adım atıldı. Başkan Roosevelt, Mihver Devletlerdeki sivil Yahudileri kurtarmak ve güvenli bölgelere yerleştirmek için Ocak 1944’te Savaş Mülteci Kurulu’nu kurdu (War Refugee Board) (FDR, *President’s Official File*, 22 Ocak 1944). Yahudi kurtarma operasyonlarının en önemli ayağını Türkiye oluştuyordu. Bu nedenle Yahudi lobisi, ABD’nin önde gelen Yahudi iş adamlarından biri ve aynı zamanda Roosevelt’in destekçisi olan Ira Hirschmann’ın Türkiye’ye gönderilmesini sağladı. Hirschmann, 1944’te ABD Savaş Mültecileri Kurulu adına Türkiye’ye geldi. Böylece Hirschmann, Romanya, Bulgaristan ve Macaristan’daki Yahudilerin tarafsız bölge olan Türkiye üzerinden kurtarma çalışmalarını yapabilecekti (Marrus, 1989, s.105). Savaş Mülteci Kurulu’na da bir Yahudi’nin atanması Steinhardt’ın dindaşlarına yönelik faaliyetlerini daha da güçlendirdi. ABD Dışişleri’nin de desteğini sağlayan Steinhardt ve Hirschmann Türk yetkilileri ile görüşüp Romanya, Bulgaristan ve Macaristan’dan binlerce savaş mültecisi kurtarılması için harekete geçtiler. 1944’ten sonraki süreçte Hirschmann, Steinhardt ve Türkiye’nin ortak çalışmalarıyla kısa süre içinde Filistin’e 7,000’den fazla Yahudi ulaştı. Resmi rakamlara göre savaşın başından itibaren Türkiye’den geçiş yaparak hayatını kurtaran Yahudi sayısı 30.000’den fazlaydı (Hirschmann, 1962, s. 141). Güngör’e göre Türk Hükümeti’nin

yardımları olmadan bu insani yardımların gerçekleşmesi kuşkusuz ki beklenemezdi (Güngör, 2019, s.850).

Türk Krom’unun Savaşta Soruna Dönüşmesi

Steinhardt, Türkiye’deki insani yardım faaliyetlerinin dışında Türk-Amerikan ticari ilişkilerinde de rol oynadı. Özellikle Japonya’nın Pearl Harbor saldırısı Türkiye’nin siyasi ve iktisadi politikasını etkiledi. ABD, savaşa dahil olduğunda sadece kara, hava ve deniz değil ekonomi ve psikoloji başta olmak üzere birçok cephede mücadele etti. Müttefiklerin Almanya’ya karşı ticari savaş başlatması ise Türk ekonomisini doğrudan etkiledi. ABD’nin Yakın Doğu İşleri Dairesi Başkanlığı’na göre ekonomik ve psikolojik savaşın en önemli ayaklarından bir tanesini Türk kromu oluşturmaktaydı (NARA, *Political Relations 30-44*, 7 Aralık 1944). Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ve Büyük Britanya savaş sırasında adeta birer şirket gibi hareket ediyordu. Roosevelt, Hitler ve Churchill savaşın gidişatına göre eylemlerini hesapladılar. ABD Hükümeti, istihbarat raporlarına dayanarak krom gibi savunma saniiyende kullanılan Türk hammaddesini satın alması halinde Almanların Türklerden aldıkları bu maddenin kısa sürede tüketceğini anlamıştı. Bu nedenle ABD, Almanların stratejik savaş malzemelerini elde etmesini engellemeye çalışıyordu (FRUS, 1963, s.708-9).

ABD Dışişleri Bakanı Hull, Ankara’daki Amerikan Büyükelçiliği ile 1942’de temasa geçerek Türk Krom’unun satın alınmasını tavsiye etti. Amerikalıların bu politikadaki gayesini açıklayan Hull, Almanların Türk hammaddelerine ulaşmasını engellemek ve Türk ekonomisini canlandırmak olarak ifade ediyordu. Ancak Hull’un Almanya’nın Türk ürünlerini satın almasına müdahale etme politikası, bazı problemleri de beraberinde getiriyordu. Çünkü Türk hükümetinin daha önce Almanya ile yaptığı ticari anlaşma kapsamında bazı ürünleri belirli programlara göre sağlama yükümlülüğü vardı ve Krom’da bu ürünlerdendi. Türk Hükümeti’nin bu yükümlülükten kaçmak istememesi ve Almanlarla yapmış

olduğu antlaşmaya sadık kalması Türkiye ile ABD arasında gerilim yaratıyordu (FRUS, 1963, s.708-9).

Türk ve Alman Ticaret Anlaşması 9 Ekim 1941'de Ankara'da imzalandı. Alman müzakereci Dr. Carl Clodius'tu. Adını Alman temsilcisi Carl A. Clodius'tan alan Clodius Anlaşması'na göre Türkiye, 1941-1942 yılları arasında savaş malzemeleri karşılığında Almanya'ya 45.000 ton krom, bakır ve diğer madenleri ihraç edecekti (FRUS, 1963, s.964). Türk hammaddesinin Almanlara gitmesinin en önemli sebeplerinden bir tanesi İngilizlerin bu hammaddeyi satın almak istememesiydi. Türkiye Dışişleri Bakanı Numan Menemencioğlu, ABD'li diplomatlara Clodius anlaşması imzalanmadan önce kendisinin İngilizlere Türk hammaddesinin satın alınmasını teklif ettiğini ancak ilgilenmediklerini bildirdi (FRUS, 1963, s.724). İngilizlerin ticari kar elde edemeyeceklerini düşünüp teklif ile ilgilenmemeleri üzerine Türkler, Almanlarla bir anlaşma imzalamıştı. Dolayısıyla Türkiye, Almanya'yla 1941'de imzaladığı anlaşmayı feshederek onları kışkırtmak istemiyordu. Bu, Türkiye'nin tarafsızlığını tehlikeye atacağı gibi zaten ekonomik olarak zor günler geçiren ülkenin gelirini de düşürecekti (Güngör, 2019, s.96-7).

Müttefik Güçler, Almanların Türk kromunu elde etmesini önlemek için bu madenin kendilerine satılmasını istiyordu. İngiltere Büyükelçisi Hughe M. Knatchbull-Hugessen ve ABD Büyükelçisi Steinhardt, hükümetlerinden talimat aldıktan sonra, krom için Türklerle müzakereye başladılar. İngilizler ve Amerikalılar en az Almanlar kadar Türk kromunun kendilerine satılmasını talep ediyordu. Steinhardt'ın Beyaz Saray'a gönderdiği rapora göre Başbakan Saraçoğlu, antlaşma gereği Almanlara verilmesi gereken 90.000 tonun üzerindeki üretimin tamamının İngiliz ve Amerikalılara vereceğine dair antlaşma yapmaya hazır olduğunu söylemişti (FRUS, 1963, s.747). Müttefikler, özellikle İngilizler, savaşı kazanacağını anlamaya başladıktan sonra Türkiye'den çeşitli taleplerde bulunmaya başladılar. Bunlardan en önemlisi ise Almanlara krom satışının yasaklanması isteğiydi. Bunun üzerine Türkiye, 20 Nisan 1944 tarihinden itibaren Almanya'ya krom satışını durdurdu. Türkiye'nin bu kararı, Krom Antlaşması'nın tartışılabilir dahi

olmayacağını düşünen Alman Dışişleri Bakanı Ribbentrop ve Almanya'nın Türkiye Büyükelçisi Papen'i şaşkına çevirdi. Almanya'ya yakınlığıyla bilinen Dışişleri Bakanı Menemencioğlu ise gelişmeler karşısında istifa etmek zorunda kaldı (Weber, 1979, s.206-9). Başbakan Saraçoğlu ise Almanya'nın 1945 ile 1947 yılları arasında krom cevheri üretiminin tamamını satın alma önerisini reddettiğini belirtti (FRUS, 1963, s.747). Böylece savaşın başlamasından itibaren Türkiye ile Müttefik Güçler arasında bir soruna dönüşmüş olan krom meselesi de çözüme kavuşmuş oldu.

2. Dünya Savaşı sona doğru yaklaşırken Sovyetlerin Türkiye'ye yönelik politikasının sertleştiği de açıkça görünmeye başladı. Ancak Sovyetlerin Mart 1945'ten sonra Türkiye'ye yönelik tehditkâr politikaları Türk-ABD ilişkilerini daha da kuvvetlendirdi. Sovyetlerin Türklere baskısı ve Komünist saldırganlığına karşı ABD'li yetkililer, Türkiye'yi destekleme ve koruma teşebbüslerini giderek arttırdı (Hale, 2000, s.109-21). Steinhardt'a göre Sovyetlerin bu tehdit ve propagandasının amacı Türkleri telaşlandırmaktı. Böylece Türkiye, Boğazlar rejimini gözden geçirecek ve Sovyet isteklerine uygun hale getirecekti. Ancak Steinhardt'ın da ifade ettiği üzere Türkiye'nin savaş döneminde tarafsız kalmasının başlıca nedeni Sovyet etki alanına girmekten kaçınmak ve gücünü korumaktı. Türkiye'nin, Sovyetlerin bu yayılmacı politikasına karşı hem İngiliz hem de Amerikan desteğini alması gerekiyordu, bu yardımı sağlamak için Steinhardt çoktan harekete geçmişti (FRUS, 1969, s. 1225-8). Ancak Steinhardt, bu gerilimin başlamasından hemen sonra 1945 baharında Çekoslovakya'ya atandı. Truman Hükümeti çok geçmeden Edwin C. Wilson'u Türkiye'ye Büyükelçi olarak atadı. Steinhardt'ın yerine gelen Wilson'un döneminde ABD ile daha yakın ilişkiler kuruldu. Nitekim Wilson Türkiye'ye gelir gelmez Boğazlar rejiminin gözden geçirilmesi meselesinin sadece bir Sovyet bahanesi olduğunu ve Sovyet politikasının asıl amacının Türkiye'nin kontrolünü ele geçirmek olduğunu öne sürdü (FRUS, 1969, s.1248-9). Sovyet eylemlerinin Türkiye'deki Batı etkisinin ortadan kaldırılmasına ve Sovyetler Birliği'ne 'dost' bir Türk rejiminin kurulmasına yönelik olduğunu anlayan ABD, Soğuk Savaş döneminde Türkiye'yle müttefik olarak kaldı.

Sonuç

Steinhardt, ABD Büyükelçisi olarak görev yapmasına rağmen, eylemlerine ilişkin yapılacak herhangi bir değerlendirmede onun Yahudilerden özellikle de Amerikan Yahudi cemaatinden uzaklaşmaya çalışmadığı açıkça görülmektedir. Görevde olduğu sürede ve ABD'ye döndükten sonra da Yahudi ve Siyonist liderlerle hem yazışmış hem de onlarla görüşmüştür. Filistin'le yakından ilgilenmiş ve dindaşları olan Yahudilerin sorununu ABD'nin çıkarlarına ters düşmeyecek şekilde sahiplenmiştir.

ABD'deki Yahudi lobiler, büyükelçiliklere, yardım kuruluşlarına, askeri idari kadrolarına ve hatta üniversitelere Yahudi asıllı kişilerin atanması için faaliyette bulunuyordu. Yahudi cemaatinin bu hegemonik davranış biçimi başta ABD'de olmak üzer dünyada oldukça tartışma ve tepkilere sebep oldu. Yahudilerin Türkiye'deki birçok kritik noktaya dindaşlarını atamaya çalışma çabası bu anlayışın en bariz örneğiydi.

Türkiye, 2. Dünya Savaşı'nın getirmiş olduğu ekonomik yükü hafifletmek ve ülke savunmasını güçlendirmek için bazı olağanüstü vergilendirme yöntemlerine başvurmak zorunda kaldı. Bu vergilendirme, kanunen ayrımcılık ve eşitsizlik içermemesine rağmen bu verginin uygulanışında bazı problemler gözlemlenmiştir. Steinhardt, ABD'nin geçirmiş olduğu bu zor dönemde Yahudi haklarını korumayı kendisine görev edinmiş, ABD hükûmeti tarafından uyarılmasına rağmen Türkiye aleyhinde kamuoyu oluşturmaya çalışmıştır. Tarafsız bir ülke olan Türkiye'nin iç meselesini ABD ve yabancı kamuoyunda azınlık sorununa dönüştürüp müdahale etmeye çalışmıştır. Ancak bununla birlikte savaş dönemi boyunca gerek Yahudi kurtarma faaliyetlerinde Türkiye'yle iş birliği içinde çalışması ve gerekse savaş esnasında ve sonrasında Türkiye-ABD ilişkilerinin inşasında etkin bir rol oynamıştır. Büyükelçinin faaliyetleri ve Türkiye'de birlikte çalıştığı ABD kurumlarına Yahudi idarecilerin atanmasındaki önemli etkisi burada örgütlü ve sistematik hareket eden Yahudi lobisini oluşturmuş ve bu lobi adeta İsrail Devleti'nin kuruluş altyapısı için Türkiye'deki lojistik üssü gibi çalışmaya gayret göstermiştir.

Kaynakça

Arşivler

Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi (TDB), 01.06.1942, 556-44690-215010-7.

---TDB, 29.10.1942, 23456-102231-1.

Library of Congress Manuscript Division, *Laurence A. Steinhardt Papers*, Washington, D.C.
National Archives (NARA), Records of the Department of State Relating to International
Affairs of Turkey, 1930-44, Washington, D.C.

National Archives (NARA), *Political Relations Between the United States and Turkey, 1930-44*, National Archives, Washington, D.C.

The Franklin D. Roosevelt Presidential Library, *President's Official File*, Hyde Park/New York.

Gazeteler

New York Times

Ayın Tarihi

Resmî Gazete

Cumhuriyet Gazetesi

Basılı Resmi Kaynaklar

“Devleti Aliyye ile Amerika Devleti Beyninde Mülakat Muahedenin Suretidir,” *Muahadat Mecmuası* (2008), Cilt II, Ankara: TTK.

Foreign Relations of the United States (FRUS) (1955). *Diplomatic Papers, 1939, The Far East; The Near East and Africa*, (1939). (Vol. III). Washington: Government Printing Office.

FRUS. (1963). *Diplomatic Papers, 1939, The Far East; The Near East and Africa*, (Vol. IV).

FRUS. (1969). *Diplomatic Papers, 1945, The Near East and Africa*, (Vol. VIII).

League of Nations Treaty Series, No.4689, vol. CC, 1939.

Kitap ve Makaleler

Abraham, A. (2003). Business Intelligence from Web Usage Mining. *Journal of Information & Knowledge Management*, 375-390.

Akar, R. (2009). *Aşkale Yolcuları: Varlık Vergisi ve Çalışma Kampları*. İstanbul: Doğan Kitap.

Aktar, A. (2004). *Varlık Vergisi ve 'Türkleştirme' Politikaları*. Ankara: İletişim Yayınları.

Armaoğlu, F. (2004). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (Cilt 1-2: 1914-1995)*. İstanbul: Alkım Yayınevi.

Bali, R. N. (2012). *The Wealth Tax (Varlık Vergisi) Affair Documents from the British National Archives*. İstanbul: Libra Kitapçılık.

Barton, L. James. (1908). *The Unfinished Task of the Christian Church Introductory Studies in the Problem of the World's Evangelization, Student Volunteer Movement for Foreign Missions*, New-York.

Barutçu, F. A. (1977). *Siyasi Anılar 1939-1954*. İstanbul: Milliyet Yayınları.

- Bourke-White, M. (1941). The Photography of Margaret Bourke-White. *Life Magazine*, 11(9), 15-21.
- Christos L. Rozakis ve Petros N. Stagos. (1987). *The Turkish Straits*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers.
- Güngör, H. (2019). *Turkish-American Relations in WW II: Survival of Turkish Neutrality*. Ankara: Gece Akademi.
- Güngör, H. (2019). “Türkiye ve Savaş Mülteci Kurulu’nun Balkan Yahudilerini Kurtarma Faaliyetleri”. *Turkish Studies: Historical Analysis*, 14(4), 847-860. DOI:<http://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.37879>
- Gürün, K. (2010). *Türk-Sovyet İlişkileri (1920-1953)*. Ankara: TTK Yayınları.
- Hale, William(2000). *Turkish Foreign Policy, 1774-2000*. London: Frank Cass.
- Hirschmann, I. (1962). *Caution to the Winds* . New York : D. McKay Co.
- Kemal, G. M. (1989). *Söylev, 1920-1927 (Vol. II)*. Ankara: AKDITYK Yayınları.
- Kocabaşoğlu, U. (1989). *Kendi Belgeleriyle Anadolu'daki Amerika: 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Amerikan Misyoner Okulları*. İstanbul: Arba Yayınları.
- Köse, İ. (2016). *Türk-Amerikan İlişkilerinin Şekillenmesinde Amiral Mark L. Bristol'un Rolü (1919-1927)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu
- Küçükvatan, M. (2012). Tehcir Kararı Üzerine Amerika Kamuoyunda Ermeni Propagandası . *ÇTTAD*, 12(24), 87-107.
- Lewis, B. (1961). *The Emergence of Modern Turkey*. Oxford University Press.
- Marrus, M. R. (1989). *The End of the Holocaust*. Westport: Meckler.
- Morgenthau, H. (2017). *Büyükelçi Morgenthau'nun Öyküsü*. İstanbul: Belge Yayınları.
- Office of the Historian. (2023 , 09 23). *Laurence Adolph Steinhardt (1892–1950)* . From Office Of Historian Foreign Service Institute, United States Department of State,: <https://history.state.gov/departmenthistory/people/steinhardt-laurence-adolph>
- Ökte, F. (1987). *The Tragedy of the Turkish Capital Tax*. Croom Helm.
- Paşa, G. M. (1987). Başkan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri’nin TBMM’nin I. Dönem 3. Yasama Yılıni Açış Nutukları, 1 Mart 1922. In G. M. Paşa, *Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisini Açış Konuşmaları*. Ankara: Ankara TBMM Kültür Sanat Yayın Kurulu Yayınları, TBMM Basımevi.
- Rubin, B. (1981, Mart). “Ambassador Laurence A. Steinhardt: The Perils of a Jewish Diplomat, 1940–1945”, , Vol. 70, No. 3, Mart. *American Jewish History*, 70(3), pp. 331-346.
- Sander, O. (1989). *Siyasi Tarih Birinci Dünya Savaşının Sonundan 1980' e Kadar*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Stackman, R. (1971). *Laurence A. Steinhardt: New Deal Diplomat (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*. Michigan: Michigan Devlet Üniversitesi.
- Ulam, A. B. (1974). *Expansion and Coexistence*. New York: Praeger.
- United States. (10 Eylül 2024). *Embassy & Consulates, U.S. Embassy Moscow, Spaso House*. From U.S. Embassy and Consulates in Russia: <https://ru.usembassy.gov/embassy-consulates/moscow/spaso-house/>
- United States. (11 Kasım 1939). *Department of State Bulletin*. Washington: Bureau of Public Affairs, U.S. Govt. Print.
- Uygun, Süleyman. (2021). *Türk Fransız Deniz Ticareti Vapur Kumpanyaları*, İstanbul: Deniz Ticaret Odası Yayınları.
- Yücebaş, Ferit (2023). “İkinci Dünya Savaşı (1939-1945) Yıllarında Devletin Muhtekirlerle Mücadelesinin Basına Yansıması: İstanbul Örneği”, *Uluslararası Türk Dünyası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 4(2), s. 59-78. DOI: 10.54970/turkuaz.1362755

Weber, F. G. (1979). *The Evasive Neutral: Germany, Britain and the Quest for a Turkish Alliance in the Second World War*. Columbia & London: University of Missouri Press.

Extended Abstract

Steinhardt was one of the key diplomats in Turkey during the war, he did not only play an important role in Turkish wartime trade and diplomacy, but he also worked and helped Turkey to shape the post-war foreign policy. Steinhardt, who did not hesitate to adopt a pro-Jewish stance at points where the interests of the Jews conflicted with Turkey's interests, respected Turkey's neutral policy throughout the war and even supported it from time to time. Steinhardt, who served in many different countries, died in the plane crash while serving as the US Ambassador to Canada on March 28, 1950. He became the first United States Ambassador to die on duty. In this study, we extensively make use of the personal archives of Ambassador Steinhardt and President Franklin D. Roosevelt, as well as various other archives both in the USA and Turkey. The aim of this study is to reveal Steinhardt's role in the development or deterioration of Turkish-American relations during World War II.

The relations between the Ottoman Empire and the United States of America began in 1830. Turkey-US relations began to develop in missionary, commercial and political fields during the last period of the Ottoman Empire. The Americans carried out commercial and missionary activities in the Ottoman lands. Soon after they got in contact with one another, the Ottoman Empire signed a commercial treaty with Americans in 1830 under the name of 'the most favored nation'. Another activity of the USA on the Ottoman soil was carried out through missionaries. American Protestants had been active in the Middle East, eastern and southeastern of Anatolia. They sometimes caused political problems between the Ottomans and Americans. However, diplomatic relations between the two states were severed during World War I. Although there was a rapprochement between the two states after a short period of time with the 1918 declaration of US President Wilson, the United States joined the Entente Powers to invade Istanbul, which caused the deterioration of the relations once again. The tense relationship between these two states continued until the appointment of Mark L. Bristol as High Commissioner in Istanbul. Admiral Mark L. Bristol, the American High Commissioner in Istanbul during the first years of the Republic, revitalized the diplomatic relations between the two states. This rapprochement during the Bristol era continued until World War II.

The bilateral relationship began to develop gradually with the outbreak of World War II and reached its peak after the appointment of Laurence Adolph Steinhardt as Ambassador to Turkey. For US foreign policy, the Second World War brought up several difficulties. The Jewish issue was one of these. American Jewish diplomats during this time were frequently caught between national interests and Jewish concerns. This predicament occasionally resulted in tragedies for the Jews. In actuality, a few of these problems persisted in influencing the nation's foreign policy in the years following World War II, leading to mistrust and strain in international politics. Due to this dual devotion, an American Jewish ambassador to a Middle Eastern nation with Zionist roots and significant political aspirations found themselves in a challenging situation. Ambassador Laurence A. Steinhardt had to confront the conflicting US and Jewish interests many times. Steinhardt tried to resolve these

situations with reasonable policies and played a key role in rescuing tens of thousands of Balkan Jewish refugees in Turkey.

Ambassador Steinhardt's assignment and activities in Turkey during World War II made him an important person for Turkish-American history. He served as Ambassador in Moscow in 1939 when the war broke out. Following the German invasion of the Soviet Union, he was assigned to Turkey and carried out the diplomatic relations of the region from Ankara until the last months of the war. Steinhardt was born in New York City on October 6, 1892, as the son of a Jewish family. His family emigrated from Germany in 1848 and made a fortune in New York City. He completed his studies at Columbia University School of Law in 1913 and was admitted to the New York Bar in 1915.

The official entry of the United States to the First World War in 1917 by declaring war on Germany also changed Steinhardt's professional orientation. Although Steinhardt had studied law, he decided to become a soldier after the United States entered the war and served in the army until the end of the war (Office of the Historian, Department of State). When he returned to New York after the war, he saw the growing influence of Jews, especially Zionists, in the city, and as a young lawyer he became active in politics in the New York office of the Democratic Party. He also joined several Zionist groups, including the Zionist Federation of America, the Young Men's Zionist Association, and Young Judea (Yehud) (Rubin, 1981, 332). Despite his involvement in such groups, Steinhardt embraced democratic politics and, like many other American Zionists, apparently saw the Zionist movement to help oppressed Jews abroad rather than as a nationalist ideology.

Steinhardt, an economist, lawyer, and senior US State Department diplomat, served as ambassador to six other countries. Countries he served were First Minister of Sweden, Ambassador to Peru, Ambassador to the Soviet Union, Ambassador to Turkey, Ambassador to Czechoslovakia and Ambassador to Canada. Steinhardt's appointment to the Soviet Union at the outbreak of World War II in 1939 was undoubtedly due to his diplomatic skills. The Roosevelt government could not be expected to appoint someone with no proven diplomatic skills as ambassador to a country like the Soviet Union, where he would directly influence the fate of the war. However, With the German invasion of the Soviet Union, Steinhardt left the country in late 1941, leaving Second Secretary Llewellyn E. Thompson in Moscow with a skeleton staff.

The United States soon became a part of the war, at the height of World War II, in late 1941. The US included Turkey in the Lend-Lease Agreement to strengthen its ties with the country just 4 days before Japan's attack on Pearl Harbor on December 7, 1941. The Roosevelt government recognized Turkey's strategic importance and began to work closely before it became part of the war. Thus, it was not a chance that Steinhardt was appointed Ambassador to Turkey around one month after the Lend-Lease Agreement; rather, it was the outcome of careful preparation and effort. Steinhardt was appointed to such a strategically significant nation primarily because he was a lawyer with experience in diplomacy and a solid grasp of economics. Although Steinhardt had this experience, the Turkish government did not want diplomats of Jewish origin to be appointed to Turkey. As a matter of fact, Henry Morgenthau, the Jewish-born US Ambassador to Turkey during the Ottoman period, was not forgotten for creating bad image of the Turks. Mustafa Kemal Atatürk, who expressed his discomfort with the appointment of Jews to Turkey, informed US President Roosevelt of this demand in 1933. Thus, the Turkish Foreign Ministry perceived even the nomination of Steinhardt as Ambassador to Turkey as 'very bad news'. However, Roosevelt administration considered Turkey to be one of the most important countries because of its geopolitical position and believed that Steinhardt would be effective in this country. It was this belief that

President Roosevelt declared that the defense of Turkey was vital to the defense of the United States and instructed Lend-Lease Administrator E.R. Stettinius to meet Turkey's defense needs as soon as possible on December 2, 1941.

Despite the Turkish discontent, US President Franklin D. Roosevelt appointed Steinhardt to serve as Ambassador to Turkey for the rest of the war on January 12, 1942. A few months after Steinhardt's appointment to Turkey, the Turkish government imposed the Wealth Tax. Although the law does not tax based on religious and racial categorization, the way the tax is applied suggests that it is levied on non-Muslims, especially the Jewish community. After the Wealth Tax Law was implemented, non-Muslims in Turkey petitioned the United States for help. US Ambassador Laurence Steinhardt, himself a Jew, took a close interest in the situation. He often sent reports to the White House to prove that the Wealth Tax was directed against the Jews. However, the reports sent by the US Embassy should be analyzed carefully. As a matter of fact, some information was exaggerated in the reports and even some events were distorted. One of the most obvious examples of this is the comparison of the Wealth Tax with Hitler's persecution. However, The US government believed that it would not be in its interests of them to criticize the Wealth Tax at a time when the fate of the war was uncertain. Despite the US policy, Steinhardt did not leave his co-religionists alone. He organized public opinion in the US press and in the US Senate to fight for the abolition of the tax. He continued his struggle until the tax was revoked in 1944.

Following Steinhardt's appointment as Ambassador to Turkey during World War II, the US government created a serious Jewish lobby in Turkey. Apart from Ambassador Steinhardt, many Jews were appointed to Turkey. After World War I, the Jewish lobby in the US saw World War II as an opportunity to establish a Jewish state in the Middle East. Turkey, being close to the region and neutral, was a country where Jews could easily carry out their activities. Three critical U.S. bureaus in Turkey - the Embassy, the Bureau of Lend-Lease, and the War Information Bureau - were in Jewish hands. In addition to these diplomats at critical points, some of the US officers in Turkey were also Jewish.